

BABİL'DE HÂRUT VE MÂRUT'UN MELEKLİĞİ MESELESİ

Ekrem SARIKÇIOĞLU*

Öz

Kur'an'da isimleri "melek" sıfatıyla anılan Hârut ve Mârut'un Bâbil Havrasında görevli, sâlih iki bilge kişi oldukları; "melek" sıfatının kendilerine mecâzî anlamda teşbihen verildiği, Eski Ahid ve Hıristiyan yazılarından anlaşılmaktadır. Nitekim benzer bir "melek" deyiimi Kur'an'da Ahid Sandığı'nı taşıyan Yahudi rahipleri için de kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Babil, Harut-Marut, Melek,

THE ISSUE OF WHETHER HARUT AND MARUT AN ANGEL OR NOT IN BABEL

Abstract

It is understood from the Old Testament and Christian texts that Harut and Marut, whose names are mentioned with the adjective of "angel" in the Qur'an, were decent and wise people in charge of Babel synagogue and the adjective of "angel" were given to them metaphorically. Indeed, there is a similar adjective idiom, "angel", for Jewish priests carrying the Holly Ark used in the Qur'an.

Key Words: Babel, Harut and Marut, Angel.

Bilindiği gibi Kur'an'ın Bakara suresinin 102. âyeti Peygamberimizin Medine Yahudileriyle sihir ve büyü hakkındaki tartışması üzerine inmiştir. Burada adları geçen Hârut ve Mârut isimli iki meleğin uyarıyla birlikte insanlara "büyü" hakkında bilgi verdikleri anlatılır. Tefsirler bu âyetin açıklamasında, büyüü ilk defa bu meleklerin öğretmesinden sonra, büyüün dünyaya Babil'den yayıldığını anlatırlar. Ama tefsircilerin kafasını karıştıran husus, nasıl olur da bir meleğin, Allah'ın haram kıldığı bir işi, bir bilgiyi insanlara öğrettiğidir. Cinlerden olsa, sorun yok. Ama bir melek bu işi nasıl yapabilir? Bu soru Müslümanların kafasını hep karıştırmış, melekler üzerine değerli bir araştırmada bulunan

* Prof. Dr., Süleyman Demirel Üniversitesi, Emekli Öğretim Üyesi.

meslektaşlarımız¹ tarafından soru genelde cevapsız bırakılmıştır. İngilizce “*The Glorious Kur’an*” isimli tefsirli tercümesinde Abdullah Yousuf Ali, âyetin tercümesini lâfzi yapmış, açıklamasında ise, Hârut ve Mârut’un “bilge, akıllı kişiler” oldukları söylemiştir.² Benzeri bir anlayış ve açıklamayı Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi hocalarımızdan Hasan Elik ve Muhammed Coşkun da yapmışlardır. Hazırladıkları “*Tevhit Mesajı, Özlü Kur’an Tefsiri*” isimli çalışmalarında Muhammed Abduh’a dayandırarak “melekeyni” “kendilerine ilim lütfedilmiş Hârut ve Mârut adlı iki bilge insan” olarak manalandırmış, fakat “melekeyn” kelimesine açıklama getirememişlerdir. İlgili “unzile” kelimesini de, Kur’an’ın çeşitli yerlerindeki kullanımlarından esinlenerek “nasiplendirme” olarak tercüme etmişlerdir. Bilge kişilerin büyü karşıtı uyarılarını, Yahudi büyücülerin meşru olmayan kendi uygulamalarına destek olarak, “Allah’a atfederek meşrulaştırmak” istemeleri şeklinde mânâlandırmışlardır.³

Isparta İlahiyat fakültesinde doktora öğrencim Azize Uygun ile yaptığımız Seyyid Süleyman el-Hüseynî’nin *Kenzü’l-Havas* isimli kitabındaki “*Dua ve Büyü Motifleri*” isimli çalışmamızda, çeşitli büyüsel içerikleri ve putlara yapılan gizli duaları incelerken, sorun benim de zihnimi hep kurcalamıştı. Melek tâbir edilen Hârut ve Mârut’un büyü öğrettiği meselesini anlamakta zorlanmıştım.

Ancak geçen yıl, *Oniki Havari İncili*’nde (96, 13-15) İsa’nın kardeşi Yakub’un İsa’nın vefatı sonrası Kudüs cemaatinin başına idareci ve “melek” olarak seçildiği rivayeti; bazı Hıristiyan dergilerinde piskoposlar için “kiliselerin melekleri”⁴ deyimini kullanılması dikkatimi çekti. Yine bir kilise dergisinde “Kilisemiz meleklerle dolu –biz 74 tane bulduk-, kim dikkatli bakarsa, bu esnada meleklerin tamamen çeşitli suretlerde olduğunu fark edebilir” gibi kilise idarecilerini “melek” olarak vasıflandıran teşbih ifadelerine rastladım.⁵ Papa Benedikt XVI da “Bize piskoposların kiliselerinin ‘meleği’ olduğu anlatılmıştır, çünkü piskoposların görevleriyle meleklerin görevleri arasında derin bir birliktelik vardır. Meleklerin vazifelerinden piskopos hizmetleri anlaşılmasını sağlarlar...” gibi teşbihler kullanılıyordu.⁶ Şüphesiz meleklerin değişik suretlerde görüldüğüne dair kutsal kitaplarda örnekler çoktur. Farklı görüşler ileri sürerek fikir cimnastiği yapmak isteyenlere malzeme boldur. Ancak Kilisenin, Allah’ın rızasını kazanmak için ömrünü dine vakfeden rahipleri ve kilise idarecilerini “melek” olarak isimlendirmesi dikkat çekicidir. Yine Hıristiyanlarca resmî dört

¹ Bakınız Ali Erbaş, *Melekler Alemi*, Nûn Yayınları İstanbul 1998, s. 221-230.

² Abdullah Yousuf Ali, *The Glorious Kur’an*, (Basım yeri ve yılı yok), s. 45.

³ Hasan Elik-Muhammed Coşkun, *Tevhit Mesajı, Özlü Kur’an Tefsiri*, Fikir Yayıncılık, 2013, s. 38-39.

⁴ (Frischer Wind” 28 Eylül 2012, “Melekler Günü”); yine Kirchengemeinde Neudrossenfeld, 16.10. 2014 tarihli sitesinde “Kilisemizin Meleği” isimli makale, s. 2.

⁵ www. 1996-2010 Neuapostolische Kirche International.

⁶ (www.messintentionen.de. Kath.net. Katholische Nachrichten, “Engel” s.1.

İncil yazarları da koruyucu melekler (Cherub,-im) olarak tasvir edilirler.⁷ Kilisenin kullandığı bu mecazî deyim “Babil” mabedinde görevli rahiplerden Hârut ve Mârut için kullanılmış olamaz mı? sorusunu hatırıma getirdi. Nitekim Kur’an Eski Mısır Başrahibi ve veziri için zamanın ifadesini, Mısır dilindeki “Hâman” (Ha Amon) deyimini kullanmıştı.⁸

Yine Kur’an-ı Kerim’in Bakara suresi 248’de “...Harun ailesinin geriye bıraktığından bir kalıntı bulunan meleklerin taşıdığı (Allah’ın Ahid Sandığı) Tabut’un size gelmesidir...” buyrulmaktadır. Yani Ahid sandığını taşıyan rahipler için Kur’an mecazî anlamda “melek” deyimini kullanmıştır. Ayetin işaret ettiği olayla ilgili yeterli açıklama Tevrat’ta bulunmaktadır: Tevrat’ta Ahid Sandığını taşıyanlar ve koruyanlar için kullanılan ismin İbrancası “Kerub” (melek)tir. Kerub ismi cennet bekçileri melekler için kullanıldığı gibi, Yahudilik ve Hıristiyanlıkta Tanrı’ya en yakın melekler için de kullanılır. Ama “Ahid Sandığı” koruyucuları ve taşıyıcıları rahipler ve Ahid Sandığı üzerindeki iki melek sureti için de mecazî anlamda kullanılır.⁹

Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için üzerinde biraz daha durmakta yarar vardır: Tevrat Ahid Sandığı’nın nasıl yapılacağını Hz. Musa’ya anlatırken, bunun akasya ağacından, ikibuçuk arşın uzunluğunda, birbuçuk arşın eninde ve birbuçuk arşın yüksekliğinde olacağını, iç ve dış yüzlerinin saf altınla kaplanacağını, kolay taşınabilmesi için sandığın ön ve arka alt kısımlarına ikişerden dört dökme altın kulp takılmasını emretmektedir. Sandığın içine Ahid Tabletleri konacak; ayrıca altın kaplı sandığın üstüne tekrar altın bir örtü konacak ve bu örtünün baş ve arka kısmına, yâni sandığın baş ve arka ucuna da “yüzleri birbirine karşı, kanatları ile kefarete örtüsünü örtecek, kanatları yukarı doğru açık” (*Çıkış 25, 20*) iki melek (kerub) sureti yerleştirilecektir. Bunlar “dövmeci işi” olacaktır. Melek figürleri de heykel şeklindedir (*Çıkış 25, 10-21*). Nitekim Hz. Süleyman da bu iki melek suretini meşhur mabedi için zeytin ağacından yaptırmıştı.¹⁰ Ahid Sandığı ise, mabet yapılıncaya kadar halkın arasında, toplanma çadırı içinde yüzyıllar boyunca muhafaza edildi ve sonra da mabede yerleştirildi. Ancak Babil istilasında (M.Ö. 597/586) Ahid Sandığı kaybolmuştur.

Ahid Sandığı Tanrı’nın ve Tanrı hizmetinde ki meleklerin sembolüydü. Rivayete göre, Musa (a.s.) toplanma çadırı içinde muhafaza edilen Ahid Sandığı’nın yanına yaklaştığında, iki melek (kerub) arasında dururken, Tanrı’nın sesini işitir ve onunla konuşurdu (Sayılar 7, 89). Peygamber Samuel dönemine gelindiğinde İsrail Oğulları ile komşuları Filistîler arasında savaşlar sürüp

⁷ Wilfried Nölle, “Cherub”, Wörterbuch der Religionen, Wilhelm Goldmann Verlag, München 1960, s. 79.

⁸ Kasas, 6; Mü’min, 24.

⁹ Cherub, dtv-Lexikon, Bd. 3, 1972, s. 114.

¹⁰ I. Krallar, 6, 23-28; 8, 7; II. Tarih 3, 8-13.

gidiyordu. O sıralarda Ahid Sandığı da Şilo'da bulunuyordu. Savaş için İsrail Oğulları Eben-Ezer yakınında, Filistîler Afek'te ordugah kurmuşlardı. Savaşta İsrail Oğulları büyük kayıp vermişti. Bunun üzerine İsrail ileri gelenleri kendilerine manevi bir güç gelmesi için, Şilo'da bulunan Ahid sandığını ordugâha getirirlerse, Tanrı'nın desteğini yanlarına alacaklarını düşündüler ve Şilo'ya haber göndererek Ahid Sandığı'nı yanlarına getirdiler. Samuel peygamberin iki kardeşi de sandıkla beraber ordugâha gelenlerdendi. İsrail Oğulları askerleri bu desteğe çok güvendiler, sevinç çılgınlıkları attılar, kendilerinden çok ilâhi gücün kendilerini galip getireceğine inandılar. Filistîler ise bundan endişe duyarak korktular ve savaşta daha çok gayret gösterdiler. Sonuçta savaşı Tanrı'ya bırakan İsrail Oğullarına büyük kayıplar verdirdiler ve Ahid Sandığı'nı ele geçirdiler. Savaşta sandığı taşıyanlar arasında bulunan Samuel peygamberin kardeşleri de öldü (*I. Sam.4*).

Filistîler Ahid Sandığı'nı Eben-Ezer'den Aşdo'ya götürdüler. Mabedlerine, putları Dagon'un yanına koydular. Ertesi gün mabede geldiklerinde, rivayete göre Dagon putunu yüzüstü düşmüş buldular. Dagon'u kaldırıp tekrar yerine koydular. Ertesi sabah tekrar geldiklerinde Dagon'un yine yüzüstü düştüğüne, başının ve kollarının koptuğuna şahit oldular. Bu arada Aşdod'luların vücutlarında ular oluşmaya ve hastalanmaya başladılar. Bunun üzerine Filistîler Ahid Sandığı'nın şehirlerine felaket getirdiğini düşünerek, onu kendilerinden uzaklaştırmaya, Gat şehrine göndermeye karar verdiler. Bu defa da Gat şehri halkının bedeninde ular çıkmaya başlayınca, onlar da sandığı istemedi ve Ekron'a gönderdiler. Ekron halkı da bu sandığın kendilerine felaket getireceğinden korkarak, Ahid Sandığını İsrail Oğullarına geri vermeye karar verdi. Çünkü onlar üzerinde de ular çıkmaya ve ölümler olmaya başlamıştı (*I. Sam.5*).

Böylece Ahid Sandığı yedi ay Filistîler elinde kaldı. Ekron halkı işledikleri günahın kefareti olarak, kurban takdimeleri ile birlikte onu kendilerinden uzaklaştırmaya karar verdiler. Ahid Sandığı üzerine koydukları küçük bir hediye sandığı içine Filistî beylerinin sayısınca beş altın fare ve ur sembolü kabartma mücevherler koyarak, sandığı taşıyacak yeni bir araba yaptılar ve hiç boyunduruk vurulmamış iki ineği de kurban için arabaya koştular. Sandığı arabaya koyup, inekleri serbest bıraktılar. Üzerlerindeki lânetin uzaklaşmasını temenni ettiler. İnekler arabayı Beyt-Şemeş yolundan hiç sapmadan yürüttüler ve Filistî sınırlarını aşıp, Beyt-Şemeş'te bir tarlaya girdiler. Filistî beyleri de arabayı uzaktan tâkip ediyorlardı ve kendi sınırlarından çıkıp Yahudi bölgesine girdiklerini görünce geri döndüler. Beyt Şemeş'liler arabayı sevinçle alıp Kıryat-Yearimlilere verdiler ve Ahid Sandığı 20 yıl orada kaldı (*I. Sam.6*). Daha sonra İsrail Oğulları Ahid Sandığı'nı daha iç kısımlara götürmek istediler ve Samuel peygambere gelerek isteklerini dile getirdiler. O da bunu kabul edebilmesi için, İsrail Oğullarının evlerinde sakladıkları Baal ve Astarte putlarını dışarı atmalarını, yalnız Allah'a

dua etmelerini şart koştı. Bu isteğinin kabul edilmesi üzerine Samuel peygamber dua ederek araba ve Ahid Sandığı’nı alıp Mitspa’ya götürdü (*I. Sam.7*). Peygamberin yaşı da çok ilerlemişti, kendinden sonra halkının idaresini yerine getirmesi için İsrail Oğulları üzerine Saul’u (Tâlût’u) (MÖ. 1047) krallığa seçti. Böylece İsrail Oğullarında “hakîmler ve peygamberler” dönemi sona ererek krallık dönemi başlamış oldu (*I. Sam.8*). Hz. Davud’un “Davud şehrini” kurmasından sonra Ahid Sandığı Davud şehrine yeni bir araba üzerinde koruyucu rahiplerin, melekler gibi Tanrı hizmetinde çalışan rahiplerin refakatinde nakledildi (*II. Sam. 6, 2-19*).

Yâni, Ahid Sandığını taşıyanlar ve koruyanlar Levi kavmine mensup rahip görevlilerdi. Bunlar sandığın üzerindeki iki melek simgesinin ismini taşıyorlardı. Kur’an-ı Kerim de İsrail Oğullarının Ahid Sandığı görevlileri için kullandıkları “Kerubim” (melekler) deyimini ilgili âyette (2/248) mecâzî olarak kullanmıştı. Çünkü onlar melekler gibi, Tanrı hizmetinde çalışan sâlih kişilerdi.

Yukarıdaki örneklerden hareketle, Hârut ve Mârut isimli kimselerin de, Bâbil havrasında görevli, “melek” ünvanlı iki beşerî varlık, bilge rahip olduklarını görüyor, âyetlerin de “müteşabih” âyetlerden olduğunu, “melek” kelimesinin mecazî anlamda kullanıldığını anlıyoruz. Zaten Babillilerdeki sihir ve büyü geleneği, Sumerlilerden Babillilere geçmişti. Kendilerinden önce de vardı. Ancak büyü yapılması Bâbil’de de yasaktı, yapan şiddetle cezalandırılırdı. Hârut ve Mârut isimli Yahudi rahipler öğrencilerine büyüünün haram ve yasak olduğunu öğretirken, büyüden korunma mahiyetinde bazı duaları da öğretmiş olmalıdırlar. İslam’daki Felak ve Nas sureleri gibi. Sürgün zamanının Yahudi büyücülerinin bu bilgileri çarpıtarak, putperest Babil büyücüleriyle karıştırarak halka helal, sahih bilgilermiş gibi anlattıkları muhakkaktır. Nitekim bizdeki büyücülerin de Kur’an âyetlerini ve Esmâü’l-Hüsna’yı büyülerinde kullandıklarına şahit oluyoruz. Yahudilerin ve Hıristiyanların da Kutsal Kitab âyetlerini büyülerinde yaygın biçimde kullandıklarına Batı büyü kitaplarında sıkça rastlamaktayız.

Burada yeri gelmişken konuyla ilgili başka bir hususu aydınlatmakta fayda var: Büyü ve sihire Anadolu’da bazı mağara resimlerinde, onbeşbin yıl önceden beri rastlanmaktadır. Sumer ve Babil’de (M.Ö. 3. bin yıllarda) gelişen büyü ise, zamanın astroloji ve ilahlar felsefesine dayalı karmaşık bir ilim haline gelmişti. Kâinatı yöneten ilahlar saydıkları yıldız, gezegen ve burçların hareketlerine göre yapılan ince hesaplar ışığında, ilahlara atfedilen görevler dikkate alınarak putperest astroloji felsefesine göre uygulanıyordu. Bu büyü felsefesi daha sonraları Doğuya ve Batıya doğru tüm dünyaya yayılarak, antik milletlerden günümüze kadar gelmiş ve hâlen de çeşitli kamufrajlar altında, çeşitli dinlerin kutsal yazılarıyla uzlaşarak, bağ kurarak, ilgili dinlerin rengine bürünerek yaşamaya devam etmektedir.

Kısaca büyüden Yahudi halkını korumaya çalışan Hârût ve Mârût, Ahid Sandığı'nı taşıyan rahipler, Allah'ın gerçek melekleri değil, melek unvanı müteşâbihen kendilerine verilmiş mabet görevlileri idiler. Bunlar Yahudilerin sürgün döneminde Bâbil mabedinde görevli, cemaatlerini büyücülere karşı korumaya çalışan bilge kişilerdi. Zaten Kur'an'daki Hârut ve Mârut'u Eski Ahid'teki melek kavramıyla anlamaya çalışırsak, yâni meleklerin de cinler gibi Allah'ın emri dışına çıkabilen, cinler gibi hayrı ve şerri seçme özelliğinde olan varlıklar oldukları, hayrı seçenlerin melekliklerinin devam ettiği, şerri seçenlerin de şeytanlaştıklarını kabullenmemiz gerekir ki, Kur'an'a aykırı bir görüştür.

Sonuç olarak Bakara 102. ve 248. âyetlerde geçen “melek” kelimeleri, zaman zaman Hristiyan ve Yahudilerin de kendi rahipleri ve üst düzey idarecileri için kullandıkları müteşâbih kelimelerdir. Bu ifadeler Kuran'da da teşbih olarak kullanılmıştır.

KAYNAKÇA

KUR'AN-I KERİM KİTAB-I MUKADDES ONİKİ HAVARİLER İNCİLİ

ELİK, Hasan-Muhammed Coşkun, Tevhit Mesajı, Özlü Kur'an Tefsiri, Fikir Yayıncılık, 2013.

ERBAŞ, Ali, Melekler Alemi, Nûn Yayınları İstanbul, 1998.

NÖLLE, Wilfried, “Cherub”, Wörterbuch der Religionen, Wilhelm Goldmann Verlag, München, 1960.

YOUSUF ALİ, Abdullah, The Glorious Kur'an, Basım yeri ve yılı yok. www. 1996-2010 Neuapostolische Kirche International.

(www.messintentionen.de. Kath.net. Katholische Nachrichten, “Engel”).